

Правовий статус присяжного в Україні

Саханенко Сергій Егорович

*доктор наук з державного управління, професор
кафедри публічного управління та
регіоналістики*

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

Дві складові статусу присяжного

по-перше, права та обов'язки присяжного, які визначають його особливе становище в суспільстві як громадянина.

по-друге, процесуальна складова статусу присяжного, тобто права та обов'язки присяжного як особи, що здійснює судочинство, що визначаються процесуальним законодавством.

Складові правового статусу:

- ❖ **порядок набуття статусу**
- ❖ **сукупність їх загальних прав та обов'язків**
- ❖ **загальні вимоги, що ставляться до присяжних**
- ❖ **правові гарантії, які дозволяють присяжним здійснювати свої повноваження**
- ❖ **відповідальність присяжних.**

Конституція України

Стаття 124

Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через **присяжних**.

Конституція України

Стаття 127

Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю **присяжних**

Стаття 129

Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи **судом присяжних**.

Причини запровадження в Україні суду присяжних

по-перше, у судді присяжних дістає вияв демократичність правосуддя;

по-друге, намагання через суд присяжних подолати професійну деформацію суддів

по-третє, забезпечення легітимності судових рішень шляхом привнесення в судовий процес суспільної свідомості (традицій, моралі)

по-четверте, забезпечити громадський контроль за судочинством

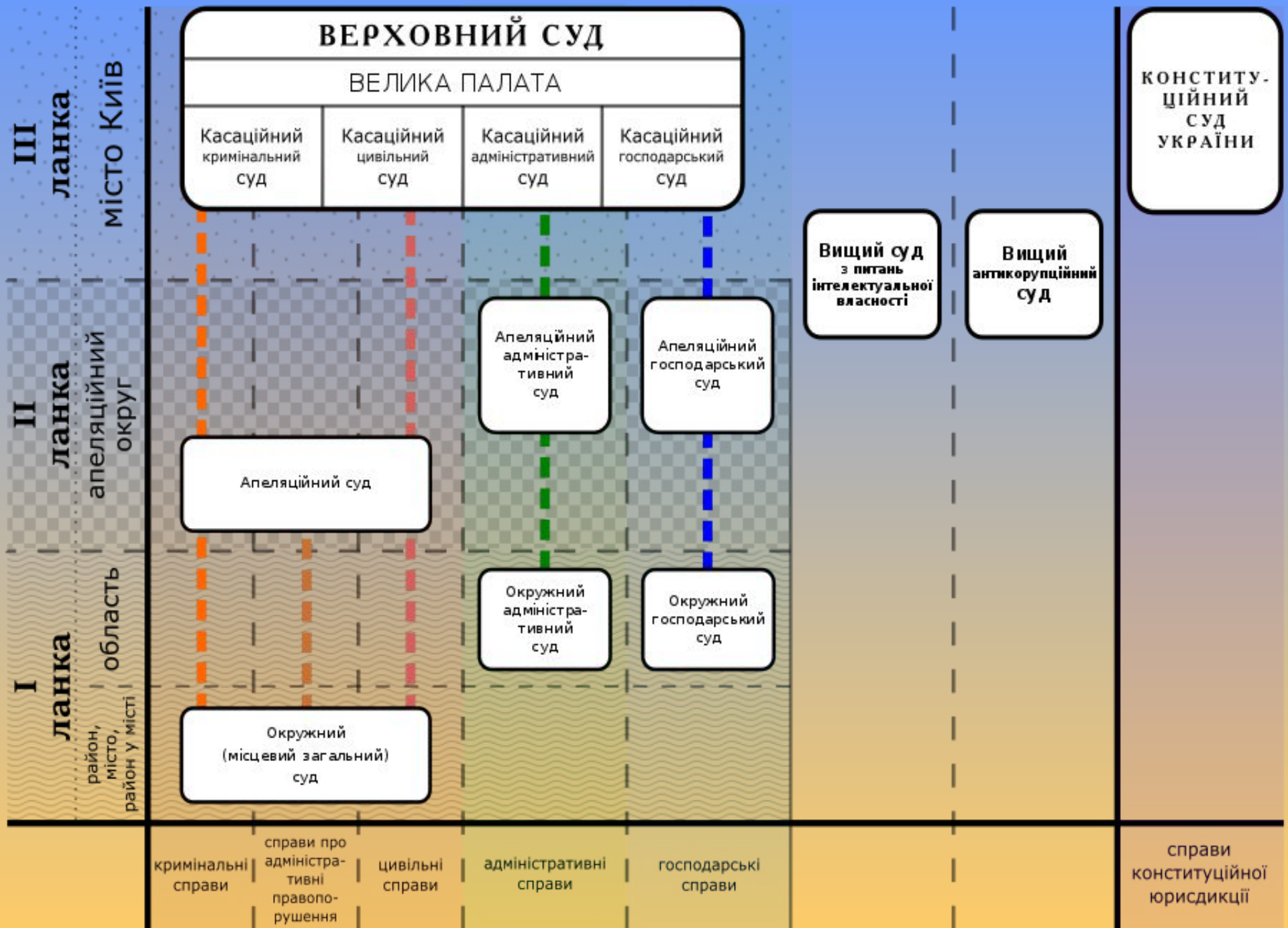
по-п'яте, підсилення принципів змагальності, та прозорості правосуддя

по-шосте, викорінення «обвинувального» ухилу суду

по-сьоме, забезпечення верховенства права

«Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах».

Рішення Конституційного Суду України
від 30 січня 2003 року N 3-рп/2003 у
справі про розгляд судом окремих
постанов слідчого і прокурора

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 63. Статус присяжного

1. Присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя.

Кримінально-процесуальний кодекс України

Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу

1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

...23) **суддя** – голова, заступник голови, суддя Верховного Суду, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, **а також присяжний.**

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 65. Вимоги до присяжного

1. Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, якщо інше не визначено законом.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 65. Вимоги до присяжного

2. Не включаються до списків присяждних громадяни:

- 1) визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними;
- 2) які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків присяжного;
- 3) які мають незняту чи непогашену судимість;
- 4) народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, судді, прокурори, працівники правоохоронних органів (органів правопорядку), військовослужбовці, працівники апаратів судів, інші державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування, адвокати, нотаріуси, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя;
- 5) особи, на яких протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення;
- 6) громадяни, які досягли шістдесяти п'яти років;
- 7) особи, які не володіють державною мовою.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 66. Підстави і порядок звільнення від виконання обов'язків присяжного

1. За наявності обставин, зазначених у частині другій статті 65 цього Закону, голова суду повинен звільнити особу, яку було включено до списку присяжних, від виконання обов'язків присяжного.
2. Голова суду також звільняє від виконання обов'язків присяжного:
 - 1) особу, яка перебуває у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці по догляду за дитиною, а також особу, яка має дітей дошкільного чи молодшого шкільного віку або утримує дітей-інвалідів або членів сім'ї похилого віку;
 - 2) керівника або заступника керівника органу місцевого самоврядування;
 - 3) особу, яка через свої релігійні переконання вважає для себе неможливою участь у здійсненні правосуддя;
 - 4) іншу особу, якщо голова суду визнає поважними причини, на які вона посилається.
3. Особу, зазначену в частині другій цієї статті, звільняють від виконання обов'язків присяжного за її заявою, поданою до початку виконання цих обов'язків.

Загальні обов'язки присяжного

Стаття 63. Статус присяжного

2. Присяжні виконують обов'язки, визначені пунктами 1, 2, 4-6 частини сьомої статті 56 цього Закону.

7. Суддя зобов'язаний:

1) **справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;**

2) **дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів;**

3) подавати декларацію доброчесності судді та декларацію родинних зв'язків судді;

4) **виявляти повагу до учасників процесу;**

5) **не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;**

6) **виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції;**

7) подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

8) систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду;

9) звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання;

10) підтверджувати законність джерела походження майна у зв'язку з проходженням кваліфікаційного оцінювання або в порядку дисциплінарного провадження щодо судді, якщо обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 68. Гарантії прав присяжних

1. Присяжним за час виконання ними обов'язків у суді виплачується винагорода, розрахована виходячи з посадового окладу судді місцевого суду з урахуванням фактично відпрацьованого часу в порядку, визначеному Державною судовою адміністрацією України. Присяжним відшкодовуються витрати на проїзд і наймання житла, а також виплачуються добові. Зазначені виплати здійснюються за рахунок коштів бюджетної програми на здійснення правосуддя територіальними управліннями Державної судової адміністрації України за рахунок коштів Державного бюджету України.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 68. Гарантії прав присяжних

2. За присяжними на час виконання ними обов'язків у суді за місцем основної роботи зберігаються всі гарантії та пільги, визначені законом. Час виконання присяжним обов'язків у суді зараховується до всіх видів трудового стажу. Звільнення присяжного з роботи або переведення на іншу роботу без його згоди під час виконання ним обов'язків у суді не допускається.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 68. Гарантії прав присяжних

3. На присяжних поширюються гарантії незалежності і недоторканності суддів, установлені законом, на час виконання ними обов'язків із здійснення правосуддя. За обґрунтованим клопотанням присяжного заходи безпеки щодо нього можуть уживатися і після закінчення виконання цих обов'язків.

Кримінально-процесуальний кодекс України

Стаття 480. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження

1. Особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно:

... 2) судді, судді Конституційного Суду України, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

Стаття 481. Повідомлення про підозру

1. Письмове повідомлення про підозру здійснюється:

... 3) судді, судді Конституційного Суду України, присяжному на час виконання ним обов'язків у суді, Голові, заступнику Голови, члену Вищої ради правосуддя, Голові, заступнику Голови, члену Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, працівникам Національного антикорупційного бюро України - Генеральним прокурором або його заступником;

Стаття 480. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження

1. Особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно:

Відповідальність присяжного

Закон України «Про запобігання корупції»

Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону

1. Суб'єктами, на яких поширюються дія цього Закону, є:

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

Кримінально-процесуальний кодекс України

Стаття 216. Підслідність

5. Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206⁻², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366⁻¹, 368, 368⁻², 369, 369⁻², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

суддею, суддею Конституційного Суду України, **присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді)**, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

Закон України «Про запобігання корупції»

Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

2. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних.

Стаття 27. Обмеження спільної роботи близьких осіб

Положення абзаців першого та другого цієї частини не поширюються на:

1) присяжних;

Стаття 56. Спеціальна перевірка

Спеціальна перевірка не проводиться щодо:

... 5) осіб при розгляді питання про включення їх до списку присяжних.

Закон України «Про запобігання корупції»

Стаття 45. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

